

Als dromen werkelijkheid konden worden.

Inleiding

Zou ik in de gelegenheid gesteld worden een school-wijk-tuin aan te leggen waarvoor kosten, moeite nog ruimte zouden behoeven te worden gespaard dan zou die tuin er als volgt uit gaan zien. Allereerst zou hij behoorlijk groot zijn, (hoewel waarschijnlijk niet veel groter dan de huidige kwt. P'poel) en verzorgd worden door een klein team van betaalde mensen waarvan minstens de helft in vaste dienst is.

De gebouwen.

Het gebouw op de tuin stel ik mij voor als een gebouw met een groot kantoor, een ruime lesmaterialen-bergplaats, een aangebouwde schuur met dierenverblijven en een groot leslokaal met daarin vitruines en een wand waarlangs enkele fornuizen zijn opgesteld. De kinderen zullen van die fornuizen gebruik kunnen maken bij het onder leiding zelf bereiden van enkele gemakkelijke groenten, terwijl de VO-groepen er met de gasaansluitingen zelfs enkele scheikunde proeven kunnen doen. Een kleine zuur-/chemicaliënkast completeert voor hen die optie. In de vitrine zullen allerlei nieuwsgierigheid prikkelende voorwerpen liggen die bij kringgesprekken e.a. ook daadwerkelijk gebruikt (door de kindern gehanteerd) zullen worden. Maar daarnaast kunnen er ook kleine tentoonstellingen worden ingericht, betreffende het seizoen of een die week te behandelen lesthema. Voor het inrichten van zo'n tentoonstelling zijn panelen, viltborden, e.d. in voorraad. Voor de wijk tuin, wordt elk jaar (zolang er nog geen basisvoorraad aanwezig is) tenminste één nieuwe tentoonstelling ontwikkeld als gezamenlijk project van tuin en Natuurmuseum. In zo'n tentoonstelling, die voor de hele wijk interessant moet zijn, niet lesthema-specifiek, zijn naast de natuurlijke materialen ook wijk-specifieke opnamen aanwezig, en er is een ongeschreven wet die zegt dat na afbraak een deel van elke expositie op de tuin kan achterblijven om later voor andere exposities opnieuw te kunnen worden gebruikt. De tussendoor-exposities, die eenvoudiger van aard kunnen zijn en vooral op de lesthema's aansluiten, worden samengesteld door een vrijwilliger in samenwerking met het tuin-team.

De bergruimte is zo ingericht dat de meest frequent gebruikte materialen en leskisten zondermeer in voorraad aanwezig en voor het grijpen zijn. Enkele binoculaires en door kinderen te hanteren boeken behoren nu ook tot de basisinventaris. Ook zijn er voor elke doelgroep minstens twee volwaardige lessystemen aanwezig die bij wijze van noodgreep in geval van regen gebruikt kunnen worden. Bovendien is er een kast aanwezig die vol ligt met A4-informatievelen, over allerlei onderwerpen, en die per vel één leerstofthema toelichten. Zij zijn bedoeld als korte achtergrond-informatie voor leerkrachten en worden daarnaast ook uitgedeeld aan wandelaars/wijkgenoten die met vragen over het één of ander langs komen. En natuurlijk zijn er wat kleurplaten e.d. om zo uit

te kunnen delen. In de bergruimte is aan één zijde een tussenwand gemaakt waarachter zich wat kleinere kasten bevinden die gebruikt worden door onze verschillende onderhuurders zoals ...verzin maar wat (groene-, tuin-, dieren-, kinder- e.a. clubs).

Vanuit één zijde van het leslokaal zullen de kinderen door éénzijdig doorzichtig glas naar buiten kunnen kijken naar vogels die daar onder het glas bezig zijn met neergestrooid zaad (wintervoeding) of bijv. met het verzamelen van in ruifjes voor hen opgehangen nestmateriaal. Ook enkele verrekijkers zullen standaard als hulpmiddel in voorraad zijn. Van de aanwezige nestkastjes zullen er eveneens enkele op die manier (of met een houten plaatje voor een glaswand) te bezichtigen zijn. Maar natuurlijk zijn er niet alleen de gebruikelijke en 'gewone' vogelnestkastjes (in allerlei soorten en maten), maar ook de ingegraven of opgehangen insecten- en zoogdierenkasten, bijvoorbeeld ten behoeve van wespen en hommels, bunzing of winteralappende egel. De voorzieningen voor deze dieren varieëren van houtstapels, electriciteitspijpjes, rietschuttingen, tot ingegraven kisten en fraaie, opgehangen kasten.

Naast het lesgebouw met dierenverblijf en schuur is er op de tuin ook nog een tweede gebouw aanwezig, zijnde een volledig van verwarming, electriciteit etc. voorziene bijenstal. De kinderen kunnen hier in het gebouw staan terwijl de imker achter een glaswand (met gaatjes voor het praten) de rijen bijenkasten opent voor de bijenles. En als dat deel van de les achter de rug is draaien ze zich om om via de wand tegenover de glasplaat in een ruimte te komen waarin de honing ter plaatse, ten dele door de kinderen zelf, kan worden gealingerd. Onnodig te vermelden dat de bijenstal geheel verzorgd wordt door de imkervereniging en dat de honing in de wijk zelf met kisten tegelijk over de toonbank gaat.

Jaarrond 'programma'

Het publiek, bestaande uit onderbouw, bovenbouw, voortgezet onderwijs en het wijkpubliek algemeen, zou er jaarrond terecht en/of aan het werk kunnen, misschien de kleuters uitgezonderd, met dien verstande dat in de winterperiode de bezoekfrequentie afneemt tot nog slechts eens in de veertien dagen. Kinderen moeten er terecht kunnen zowel voor kleine bijdragen in het winterwerk (om ook dat mee te maken) als, en vooral, voor lessen. Hoewel het activiteitenaccent op de zomerperiode zal blijven liggen (al was het maar om de winter als rustperiode voor plant en dier te symboliseren en om de eigen organisatie te kunnen bijhouden) zal er zowel in recreatief als educatief verband, werkend of onderzoekend, in elk jaargetijde voor alle doelgroepen wat te beleven zijn.

Voor de minder werkzaam betrokken wijkbewoners ligt daarbij het accent op vrijblijvende wandelingen, wat lezen op de verspreid geplaatste informatiebordjes, en de ogen de kost geven. Buiten de lesuren is ook voor hen het leslokaal, met de daarin aanwezige faciliteiten toegankelijk. Zelfs dat wandelen zal al heel wat natuurbeleving op kunnen leveren. Maar er worden ook diverse cur-

sussen gegeven, zowel door eigen als extern kader, en ook daarvoor komen veel wijkbewoners naar de tuin. Deze cursussen liggen bijvoorbeeld op het terrein van tuinieren (biologisch en algemeen), natuur (groencursus, vogelcursus), hobby (imkerij, bloemisterij) en EHBO. Weer anderen kennen de tuin als hun vergaderruimte (diverse clubs).

Een rand met verrassingen.

In de zomer zullen de kindertuinen, net als nu, groenten en bloemen bevatten, maar zij zullen veel kleiner zijn zodat de kinderen tijd hebben voor ontdekkingen en belevingen op hun eigen tuin. De beleving van de eigen tuin, die vooral geldt als het cultuurelement, vormt een rode draad, tesamen met de beleving van het omringende groen, het natuurlijke element.

De kindertuinen zullen namelijk liggen temidden van een brede groene rand van heester^s, bomen en struiken, en hier en daar vaste planten. Onder de bomen zullen micromilieus van takkenbossen en stammenstapeltjes ingericht worden en er zullen zowel schaduwhoekjes met varens zijn als open veldjes, waaronder een berkenbosje met wat heide en gagel. De rand zal heel erg gevarieerd zijn en goed ontsloten zijn met een spannend slingerpad dat er doorheen loopt en/of uitkomt op een breder pad dat er bij langs gaat.

Er zullen bordjes staan bij een aantal van de planten. Die bordjes zullen in een aantal gevallen betrekking hebben op een opdracht voor de kinderen maar er zullen er plaatselijk ook bij zijn die achtergrondinformatie verstrekken aan de langskomende wandelaars die langs deze paden ook op bankjes kunnen zitten. Als extra's zijn er op de tuin vele verschillende milieutjes en tuintypen, waar de kinderen periodiek ook zelf in werken of waar ze lessen krijgen: lessen en excursievormen met en zonder werkblad. Tot die extra's behoren:

- ca. 4 kindveilige speelattributen op een grasveld,
- een weerstation (waarbij ook lesmaterialen, werkbladen) met een barometer, m/m-thermometer, windsnelheidsmeter?, windvaan, regenmeter, hygrometer
- een vijver met een diep en een ondiep, dras, gedeelte, geschikt voor verlandingsplanten, waterinsecten, amfibieën e.d.
- een in de winter makkelijk af te dekken zandbak voor de kleuters (goed voor 30 kinderen)
- een zitkuil o.i.d. (veel groter dan de huidige; berekend op klassen van tenminste 30 kinderen en daarmee ook geschikt voor kleine burtfestiviteitjes)
- een kruidenrijk, schraal grasland met een ruigtekruiden rand
- heuvels/glooiingen met onder/boven vegetatieverschillen
- een insectentuin (voor bijen, vlinders e.a.)
- een gronsoortentuin (hetzelfde als een heemtuin maar dan heel veel simpeler: drie grondsoorten naast elkaar om er de verschillen [eigenschappen en vegetatie] in te ontdekken).
- een kleine kinderboerderij, waarin een voor de kinderen toe-

gankelijke buitenren en als dieren o.m. konijn, dwerggeit, fret, cavia en kippen, dieren die door de kinderen zelf op bepaalde tijden mogen worden gevoerd, en die incidenteel uitgeleend kunnen worden. Voor de dieren zelf zijn er als voorzieningen de koiijnenburcht, de dwerggeitenklimheuvel en, voor het houden van de kippen, natuurlijk een broedmachine en kuikenlamp

- een paar holle stenen en of een sputtend fonteintje waarin water blijft staan (de eerste voor de vogels, de tweede voor de kinderen).

Als speciale tuintypen zijn er ondermeer een kleine kruidentuin, boomkwekerij, fruittuin en een showtuin van land- en tuinbouwgewassen:

- de kleine kruidentuin is verhoogd als de onmiskenbare, met rondhout afgezette, vorm van een kind aangelegd, en met geneeskruiden op die plaats in het lichaam waar ze werkzaam zijn ingeplant. Zij is omgeven door een breed zandpad en gelegen in een vak met keukenkruiden eromheen. De kruidentuin functioneert zowel voor de algemene kruidenlessen (kennismaking; met zintuigen) als voor de gezondheidslessen, terwijl de keukenkruiden natuurlijk op de tuin worden gegeten.
- het kleine boomkwekerijtje omvat een klein kasje, enkele bedden met stek- en zaaimateriaal, wat containerplanten enz. Zij dienen als demonstratiemateriaal maar tevens als hulpstuk bij lessen over plantenvermenigvuldiging, enten enz. Dit laatste kan ook door de leerlingen van het VO zelf worden beoefend.
- de fruittuin herbergt zowel hand- als stooffruit, waaronder appels, peren, bessen, noten enzovoort. Als bijzonderheden zijn er bovendien een mispel en een trioboompje aanwezig (onderstam waarop drie verschillende fruitsoorten geënt zijn). Bovendien is dichtbij de tuin, in overleg met de gemeente, in het naburige park een walnoot en een tamme kastanje geplant. De excursies die vanaf de tuin naar buiten gaan leiden bijvoorbeeld daar heen.

Vogels op de tuin.

In één hoek van de tuin zal een soort stilte/vogelobservatiehoek zijn ingericht waar de wandelaars/kinderen een goede kans hebben vogels te kunnen zien, bijvoorbeeld vanachter een camouflerende (begroeide) schutting of rietmat. Een rietmat zal ook elders aanwezig zijn, daar dan als microbiotoop voor veel insecten.

Vrijwilligers op de tuin.

Naast het normale personeel zou het personeelsbestand zijn aangevuld met voor het inrichten/onderhouden van bepaalde deeltuinen aangetrokken onbetaalde vrijwilligers, afkomstig uit specialistische bedrijven/verenigingen (zodat bij verloop een goede kans op vervanging is!) die op deze wijze hun product zouden kunnen aanprijzen of clubkas spekken. Hun taak zou dan bijvoorbeeld gelegen zijn in het instandhouden van de fruittuin, kleine boomkwekerij (vaste planten en loof- en naaldhout: vollegrond, con-

tainercultuur e.a.) en de landbouwhoek en showtuin van uiteenlopende groentesoorten waarin de kinderen periodiek werken. Het doel van deze tuinelementen ligt zowel in de sfeer van demonstratie als lesmateriaal, en de vaste tuinleiders mogen (binnen redelijke grenzen) vrij over de tuinen beschikken om de kinderen er te laten werken of om er voor demonstraties iets te oogsten. In de groenteshowtuin zullen alle aanwezige gewassen slechts in kleine aantallen worden geplant/gezaaid en gaat het vooral om het showelement. De mooie vormen en kleuren, de soortenrijkdom: rode, groene en gele snijbiet, enkele verschillende kolen en slaplantten, grote pompoenen, knalgele wasbonen, enkele buitenlandse groenten (van de chinees/griek/...) enzovoort. Kinderen, maar ook ervaren moestuinders kunnen er elk jaar een keur aan groenten leren kennen, waaronder jaarlijks ook enkele exclusieve soorten. Organisatorisch gezien is deze tuin ook de plaats voor het uitproberen van nieuwe rassen. En natuurlijk staan er overal informatieve bordjes bij. De tuin wordt beheerd als adoptieproject van een zadenleverancier die op deze manier een origineel reclamemiddel heeft gevonden en van heinde en verre nieuwsgierige moestuinders naar onze proeftuin lokt.

Bazaar

De producten van deze tuinelementen, maar ook van die van de overige gemeenschappelijke hoeken die mede door de kinderen worden onderhouden, zullen gedurende het hele seizoen aan de straat of jaarlijks tijdens een wijkspecifieke bazaar worden verkocht. Dit ten gunste van de instandhouding van dat tuinelement zelf en/of de kas van de instantie die het tuinonderdeel voor ons beheert. Het entree-/lotengeld dat via de bazaar binnen komt wordt bestemd voor één of andere wijkspecifieke faciliteit die uitgekozen is in overleg met een speciaal ingestelde wijkraad waarin o.m. enkele tuinleiders en oudere schoolkinderen. In de organisatie van deze bazaar spelen de kinderen een zeer belangrijke rol, meestal zelfs de hoofdrol, terwijl de plaatselijke middenstandbevolking op steun aan de bazaar (prijzen enz.) wordt aangesproken. De bazaar geldt als één van de jaarlijkse hoogtepunten zoals er elk jaar voor elke doelgroep minstens één of één gezamenlijke worden georganiseerd. Zij dient tegelijkertijd de natuureducatie, bijv. door middel van een thematische door de kinderen opgezette tentoonstelling, als de band met de wijk te verstevigen.

Staat van integratie

In het algemeen is de tuin een bekend onderdeel van de groenvoorziening geworden. Niet alleen schoolkinderen, wandelaars, vergadergroepen en cursusgroepen komen er, maar in goed gestructureerd overleg, hebben ook dikwijls bijzondere activiteiten plaats die vanuit de wijkbewoners of bedrijven uit de wijk zelf worden georganiseerd. Zo maakt de bibliotheek van de tuin gebruik om groenboeken te promoten, houdt de spel-o-theek er een jaarlijkse buiten-spelen-dag, vinden er bijenmarkten plaats e.a. Binnen het onderwijs en in de leefwereld van de buurtkinderen, die

er immers hun hele schoolloopbaan komen, is de tuin al zozeer een niet meer weg te denken fenomeen geworden dat een grote betrokkenheid is ontstaan, een gevoel van solidariteit en medeverantwoordelijkheid. Kinderen zijn er vaak ook na schooltijd, helpen met allerlei kleine karweitjes mee, of hebben onderling in overleg met de tuinleiding werkgroepjes gevormd. Zo is er een groepje dat de verzorging van de nestkastjes op zich genomen heeft, een ander dat zorgt voor het 's avonds voeren en binnenhalen van de dieren en weer een andere groep die de hokken schoon houdt. Voor de buurt maar ook de kinderen zelf is er bovendien elke eerste woensdagmiddag van de maand een service-middag die geheel ten dienste staat van de wijk. Daarop kunnen bijv. wijkbewoners langs komen met vragen, en kunnen kinderen hun natuurvondsten laten onderzoeken/determineren, en naar de dieren kijken e.a. Hoewel dat laatste natuurlijk ook op andere tijden buiten de normale lestijden mogelijk is.

Waar nodig kan de tuin voor bijzondere activiteiten in organisatorische of educatieve sfeer, of als er een onderhoudsachterstand is (grote vakantie) dan ook putten uit een lijst van vrijwilligers, waaronder de ouders van tuinierende kinderen, oud-gediende schoolkinderen en enkele wijk-leerkrachten. Maar natuurlijk doen ook de buurtbewoners mee.

De betrokkenheid die de buurt voor het tuingebeuren aan de dag legt leidt er omgekeerd toe dat onder het team van tuinmedewerkers ook een groot solidariteitsgevoel naar de wijk zelf leeft. Zo draagt het tuinteam, waar dit maar enigszins mogelijk is, bij aan particuliere wensen (verzoeken) en wijkinitiatieven en schuwt zij ook activiteiten buiten de normale werkuren niet.

Recreatieve of educatieve avondlezingen, cursusbijdragen en weekendexcursies voor clubs, wijkbewoners, of scholen die daar om vragen, zijn ^{aan} slechts in relatieve zin uitzonderingen, en komen gemiddeld elke wel eens voor. Ook een bijzondere activiteit als een incidentele nachtexcursie in/rond de wijk, om met de kinderen (al dan niet in schoolverband) te kijken naar het nachtelijk leven van planten en dieren, kan onvoorwaardelijk rekenen op de steun van de ouders van de kinderen en van het tuinteam. Geen gezeur over resp. bedtijd en vrije tijd, want iedereen ervaart dit gebeuren als een zowel educatief als beleevingsgerichte, buitenkans. Een belevenis zó'n werksituatie!

Maar nu stop ik er maar mee want anders ga ik er nog^mgeloven ook, en dan kan het resultaat van de HIK alleen maar tegenvallen.